

Суткович М.А.*студентка,**Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана***РЕЧОВІ ДОКАЗИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ**

Дії людей, а також події здійснюються завжди в певній обстановці, ситуації, у взаємозв'язку і взаємодії з іншими об'єктами, речами. Ці дії можуть залишати про себе інформацію (фактичні дані) на об'єктах навколишнього оточення шляхом безпосереднього впливу на властивості, зовнішній вигляд, розташування цих об'єктів. Відсутність дії (бездіяльність) також може викликати зміни в стані навколишніх предметів (наприклад, псування речі, доказування до обвітшання будівлі та ін.). Відсутність змін в обстановці, предметах, в свою чергу, також може свідчити про бездіяльність з боку осіб і подій. Тому суд не повинен розглядати дії сторін та події ізольовано від речей, на які вони вплинули. Речі стають носіями доказової інформації внаслідок того, що вони відображають різноманітні зв'язки між явищами.

Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору (ст. 37 ГПК України) [1]. Такими властивостями можуть бути зовнішній вигляд, внутрішні якості, місцезнаходження та інші ознаки предмета. Предмети використовуються як речові докази тому, що володіють здатністю до відображення подій, явищ, дій, бездіяльності, які мали місце в минулому. Відображення проявляється у вигляді змін якостей предмету, відбитків, слідів тощо [7, с. 137]. Цікаво, що зазначена дефініція не враховує особливостей саме господарського процесу.

У господарській судовій практиці речові докази використовуються досить рідко, оскільки необхідні для з'ясування обставин справи дані, як правило, фіксуються у відповідних документах. Наприклад, для того щоб довести факт поставки продукції неналежної якості, немає потреби надавати суду для дослідження саму продукцію. Доказом у цьому випадку може бути належним чином складений акт приймання продукції за якістю або висновок експертизи [6, с. 93]. Найчастішим виявляється дослідження документів як речових доказів (підписів сторін на угоді, відповідність відбитка печатки на угоді та печатки підприємства, виправлення в договорі та ін.). Речові докази, як і письмові – це певні предмети, різноманітні матеріальні цінності. Речові докази відрізняються від письмових не своїм змістом, а якістю, властивостями, відмінними ознаками, а також тим, що їх

неможливо замінити. Письмові ж докази можливо відтворити, коли, наприклад, втрачений оригінал замінюється його примірником або копією [5, с. 74]. У документі-письмовому доказі інформація передається за допомогою знаків (цифр, букв тощо). В документі, що є речовим доказом, інформація міститься у вигляді матеріальних ознак, що сприймаються наочно. Тобто, в першому випадку вони свідчать про факти, що цікавлять суд своїм змістом, а у другому – незвичайними, специфічними моментами (фальсифікація, підчистка тощо) [4, с. 51]. Тому речові докази іноді називають «реальними», безпосередніми доказами.

Речові докази можуть виступати як саме докази та одночасно як доказ і як об'єкт спору. До речових доказів, які є одночасно і об'єктом спору, може бути застосовано заходи до забезпечення позову.

ГПК України (статті 38, 39) фактично здійснив поділ речових доказів на:

- докази, що можуть бути надані суду (ст. 38 ГПК);
- докази, які у зв'язку зі складністю подання не можуть бути подані до суду, та згідно зі ст. 39 господарський суд може провести огляд та дослідження таких доказів у місці їх знаходження.

Докази, що можуть бути надані суду, подаються особами, які беруть участь у справі. Законодавство встановлює однаковий порядок витребування речових і письмових доказів.

У випадку, якщо особи, які беруть участь у справі, не можуть самотійно отримати необхідні докази, вони звертаються з клопотанням про витребування цих доказів. Також якщо подані сторонами докази є недостатніми, господарський суд зобов'язаний витребувати від підприємств та організацій – незалежно від їх участі у справі – документи й матеріали, необхідні для вирішення спору. Сторона, прокурор, які порушують клопотання перед господарським судом про витребування доказів, повинні докладно зазначити: який доказ вимагається, підстави, з яких вони вважають, що ці докази має підприємство чи організація, і обставини, які можуть підтвердити ці докази. Господарський суд може уповноважити на одержання таких доказів заінтересовану сторону [5, с. 74].

Очевидно, що законодавством не може бути передбачений вичерпний перелік предметів (об'єктів), які здатні виступати в якості речових доказів при розгляді господарської справи. До них можна віднести аудіо- та відеозаписи, земельну ділянку та будинок, що є предметом спору тощо.

Великогабаритні речові докази (земельні ділянки, будівлі тощо) не можуть бути доставлені до суду, і досліджуються в місці їх знаходження. За результатами огляду та дослідження складається протокол, який підписується суддею. Цей протокол додається до матеріалів справи (ст. 39 ГПК України) [8].

В зв'язку великими витратами часу дана норма на практиці застосовується дуже рідко, хоча суд касаційної інстанції на дану норму посиляється в своїх рішеннях. В резолютивній частині таких постанов у більшості випадків зазначається про направлення справи до суду тієї інстанції, яка порушила дану норму.

Прикладом може слугувати така справа. Приватне підприємство звернулось до Господарського суду Дніпропетровської області з позовом до Дніпропетровської міської ради про визнання права власності на земельну ділянку. Позовні вимоги було задоволено. Гаражний кооператив «Придніпровець», який не є стороною по справі, звернувся до Дніпропетровського апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на зазначене рішення, посиляючись на те, що судом першої інстанції він не був залучений до участі у справі як користувач земельної ділянки. Апеляційний суд не сумлінно підійшов до питання залучення доказів, які б підтвердити право кооперативу на земельну ділянку. Так, Вищий господарський суд України в своїй Постанові від 15.02.2011 року по справі № 39/481-07, зазначив, що суд апеляційної інстанції дійшовши висновку про неможливість встановити наявність порушеного права заявника, у зв'язку з відсутністю в акті адреси земельної ділянки, повинен був витребувати інші документи для з'ясування даного питання або провести огляд земельної ділянки для визначення її меж [3].

Речові докази у вигляді малогабаритних (дрібних) речей зберігаються в конвертах (пакетах) у справі. Якщо доказами є великі речі або їх велика кількість, то вони здаються до камери схову речових доказів суду (практично зберігаються в сейфі канцелярії суду або спеціальній шафі). Це має місце, наприклад, у випадку, коли як доказ виступає зіпсована річ тощо. При цьому речові докази, які не можуть бути доставлені до господарського суду, зберігаються в місці їх знаходження. Вони повинні бути описані, при необхідності – сфотографовані. Крім того, може бути призначений зберігач майна, з яким укладається відповідний договір, а суд здійснює контроль за дотриманням умов зберігання майна. Витрати на зберігання речових доказів розподіляються між сторонами за правилами, встановленими ГПК України [2; 8].

Крім всього зазначеного суд до дослідження речових доказів за допомогою огляду і під час огляду може здійснювати інші процесуальні дії, направлені до більш глибокого розкриття змісту речових доказів (предмет, що виступає як речовий доказ, може бути підданий експертизі, якщо потрібні спеціальні знання для виявлення його змісту). Якщо сторона заявить про підробку документа, суддя з урахуванням думок сторін призначає експертизу для встановлення факту підробки.

Потрібно зазначити, що речові докази, які є важливим засобом доказування, не володіють будь-якими перевагами в порівнянні з іншими засобами доказування, передбаченими в ГПК України, і не мають заделегідь встановленої сили. Суд, оцінюючи речовий доказ (сліди, зміни в предметі, його властивостях), зобов'язаний з усіх можливих припущень про вплив на цей предмет зупинитися тільки на одному достовірному висновку. Він розкриває наявність об'єктивного зв'язку певного характеру між змінами на предметі, тобто речовому доказі, і фактами, що підлягають встановленню. Відомості про факти, носієм яких є речові докази, сприймаються судом безпосередньо [7, с. 138].

Стаття 40 ГПК України регулює питання, пов'язані з поверненням письмових і речових доказів. Якщо в підприємств та організацій, що подали до господарського суду оригінали письмових доказів, виникла потреба отримати їх назад, вони можуть звернутися до господарського суду з відповідним клопотанням. У такому разі оригінали повертаються після вирішення господарського спору за умови подання засвідчених копій цих доказів. Речові докази, які знаходяться в господарському суді, після вирішення спору повертаються тим підприємствам та організаціям, від яких їх було одержано, або передаються стороні, за якою господарський суд визнав право на ці речі [6, с. 94].

Таким чином, речовими доказами називаються різні предмети (та документи), які своїми властивостями, зовнішнім виглядом, змінами, місцем знаходження, належністю або іншими ознаками здатні підтвердити або спростувати існування обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Тому, неповною виявляється дефініція речових доказів, надана у ст. 37 ГПК України, зокрема, щодо того, що це виключно «предмети». Зазначене визначення суттєво звужує зміст поняття «речові докази», особливо в господарському процесі, виключаючи з нього документи. Цей недолік необхідно виправити, закріпивши в ГПК України більш довершену дефініцію – визначивши речові докази як документи та предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 6. – Ст.56.
2. Інструкція з діловодства в господарських судах України затверджена наказом Державної судової адміністрації України від 20 лютого 2013 № 28 // Доступно з: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N282013/>

3. Постанова Вищого господарського суду України від 15 лютого 2011 року по справі № 39/481-07 // Єдиний державний реєстр судових рішень. Доступно з: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14345345>

4. Арбитражный процессуальный кодекс Украины (с комментариями) / Авт. комментария Н.А.Абрамов – Одесса: Изд-во «Юг», 1993. – 64 с.

5. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2008. – 224 с.

6. Горевий В. І. Господарський процес. Практикум : навчальний посібник /В. І. Горевий, А. М. Куліш, В. Д. Чернадчук. – 3-тє видання, виправлене і доповнене. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 308 с.

7. Господарське процесуальне право : Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, Т. В. Степанова та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. – Х. : Одиссей, 2012. – 400 с.

8. Семенюк А. С. Докази у господарському процесі. Подання доказів. Робота адвоката на цій стадії // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.advocatesanswers.in.ua/index.php/viii-/178-2011-05-02-08-23-25>

Шпак М.В.

студент,

Науковий керівник: Олефір А.О.

асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВІДМЕЖУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН ВІД ЦИВІЛЬНИХ

Дослідження господарських правовідносин та встановлення їх місця серед інших видів правовідносин безперечно є актуальним. Передусім, це проявляється в тому, що дані правовідносини майже погодинно виникають на практиці і існують деякі суперечності щодо їх відмежування.

Чимало відомих науковців досліджували правову природу як цивільних, так і господарських правовідносин. Серед значної їх кількості, слід виділити наукові праці таких вчених, як: В.М.Пашков, О.О. Віхров, Т. К. Адабашев, Г.В. Смолін, Р.Б.Прилуцький, та ін.

Не дивлячись на те, що чинні Господарський і Цивільний кодекси України прийняті більш ніж 10 років тому, до сих пір існують деякі питання, щодо співвідношення даних видів правовідносин. Чимало є точок перетину між досліджуваними видами правовідносин. На прикладі можна зазначити окремі